

LA TRADUCTION

Ana Luna Alonso
Universidade de Vigo
aluna@uvigo.es

[Recibido: 28/10/08; aceptado: 14/11/08]

CACHIN, Marie-Françoise. 2007. *La traduction*. París: Éditions du Cercle de la Librairie. Col. Pratiques éditoriales. 144 pp. ISBN: 978-2-7654-0947-2.

Aucun domaine de la connaissance humaine ne peut se développer sans bénéficier de la traduction d'ouvrages étrangers qui en traitent.

Et aucun pays au monde ne peut se dispenser des traductions sans s'affaiblir sur le plan intellectuel et culturel. La place et le nombre des traductions dans la production éditoriale d'un pays à une époque donnée reflètent son ouverture à d'autres civilisations, à d'autres modes de pensée, à d'autres littératures. (Cachin, 2007 : 11)

Con ese título tan xenérico, *La traduction*, Marie-Françoise Cachin, profesora da Université Paris VII e tradutora, presenta un volume que trata dunha parte da produción editorial francesa traducida, a tradución literaria. O texto analiza fundamentalmente esa práctica editorial, tanto dende o punto de vista dos editores como dos profesionais autónomos que traducen. A autora repasa no libro cuestións fundamentais como a formación ou as condicións laborais nas que desenvolven o seu traballo os tradutores, e para iso baséase en entrevistas persoais realizadas aos propios profesionais. No tocante aos editores, Cachin interésase pola política editorial de cada unha das empresas e das relacións entre os dous colectivos.

Trátase dun texto moi recomendable para obter información básica tanto sobre a profesión do tradutor como a do editor que publica traducións dentro do hexágono francés, e comparable co documento encargado pola asociación ACEtt ás sociólogas Carmen Macías Sistiaga e Matilde Fernández-Cid, titulado *Informe sobre la situación del traductor de libros en España*, referido aos profesionais que traballan dende ou cara ao castelán no Estado español. Este informe reflicte a importancia da tradución dentro do sector editorial en España e revela a necesidade de actualizar a información dispoñible sobre a

situación do profesional que traduce libros dentro do Estado (por linguas e espazos autonómicos), dado que o último informe realizado con data de 2002 confirma a percepción da “escasa consideración” denunciada polo colectivo, formado por máis de 1.500 profesionais asociados.

A estrutura do libro responde a cinco capítulos: o primeiro está dedicado á profesión (*Profession traducteur*), o segundo trata dos dereitos morais e patrimoniais no contexto profesional (*Statut et environnement professionnel des traducteurs*), o terceiro céntrase xa na actividade editorial (*La traduction chez les éditeurs*), o cuarto mostra as relacións entre tradutores e editores (*Les relations traducteurs/éditeurs*) e o quinto dá conta do proceso de edición das traducións (*La publication des traductions*).

A presenza da tradución na produción editorial francesa data de mediados do XIX; porén, o público en xeral non mostra particular interese polas obras importadas ata finais do século, cando editores como Albert Savine ou Mercure de France se lanzan a publicar obras traducidas. Por outra parte, cómpre ter en conta que a importación dos textos estranxeiros está situada nun espazo de relacións internacionais flutuantes e que o fluxo das obras traducidas e publicadas vai sempre acompañado dunha significación adicional. Tal e como apuntan Heilbron e Sapiro 2002:3,

Par opposition à l'obsession de la singularité textuelle, la démarche économique identifie les livres traduits à des marchandises produites et consommées selon la logique de marché, et circulant selon les lois du commerce, national et international. Voir dans le livre traduit une marchandise comme une autre occulte cependant la spécificité des biens culturels ainsi que les modalités propres de leur production et de leur valorisation.

Estas son as cuestións ás que tenta responder a obra ao examinar a situación profesional, tanto dende o punto de vista dos tradutores literarios como dende o dos editores e as imprescindibles relacións establecidas entre os dous.

Unha das primeiras entrevistas realizadas aos profesionais sobre o seu oficio¹ salienta o papel de mediador “transparente e mesmo anónimo” exercido polos tradutores. Con todo, a precariedade da situación dos entrevistados parece que mellorou dende a creación da Association des Traducteurs Littéraires de France (ATLF)² e das sucesivas convocatorias das axudas institucionais da Di-

¹ Nathalie Heinich (1984) « L'art et la profession : les traducteurs littéraires ». En *Revue française de sociologie*. XXV-I, abril-xuño. En 1998, a asociación encargoulle a Julie Vitrac unha nova enquisa cuxos resultados se atopan na revista *TransLittérature* (18-19: 2000). O estudo conclúe que a profesión se feminiza e que a idade media dos profesionais é de 49 anos, aínda que a oferta en formación nos últimos tempos modifica esta tendencia.

² A ATLF [<http://www.atlf.org/>] nace en 1973 a partir dunha escisión da Société Française des Traducteurs (SFT), máis orientada cara á tradución técnica. A ATLF quixo expresar así a súa

rección do libro e da lectura xestionadas durante un tempo por Jean Gattégno³.

O perfil do profesional que traballa no ámbito editorial, céntrase na tradución de narrativa (ensaos, biografías, documentos históricos ou filosóficos, relatos de viaxes, etc.). Un 47% ten dedicación exclusiva e vive só da tradución, o resto son na súa maioría profesores universitarios, escritores ou traballadores de editorais. Respecto da súa formación, a autora insiste na importancia da adquisición de competencias enciclopédicas, estratéxicas e instrumentais para resolver un traballo con calidade:

Il ne faudrait pas considérer que n'importe qui baragouinant une langue étrangère peut s'improviser traducteur même si, malheureusement, n'importe qui peut avoir accès à la profession, aux risques et périls de quelques éditeurs, peu soucieux de la qualité et du sérieux du travail de traduction demandé et obtenu parfois à bas prix ... (Cachin, 2007:18).

O dominio dunha lingua en función do territorio (isto é, inglés de Gran Bretaña, África, Australia, Caribe, EE.UU., Irlanda ou India) e da competencia nun ámbito do coñecemento (ciencias humanas, ciencias exactas ou diferentes tecnoloxías) ou dun xénero determinado (teatro, cine, audiovisual...), son os factores que condicionan a escolla dos profesionais á hora de encargar un traballo de tradución. Porén, son os propios profesionais os que rexeitan esas etiquetas para evitar precisamente a posibilidade de perder unha encarga, se ben insisten en que para os debutantes é recomendable iniciarse nun ámbito do coñecemento no que se sintan cómodos. Na súa opinión, cómpre disciplinarse e calcular o tempo que pode precisar cada tradución, mesmo se o traballo é colectivo. O procedemento de tradución debe seguir unha serie de etapas que pasan necesariamente polo coñecemento do texto de partida, da lectura atenta e de varias fases de revisión e corrección. Cando é posible, semella recomendable poñerse en contacto co autor do texto orixinal para solucionar dúbidas, mais iso non sempre é factible, e en moitas ocasións son os propios autores os que se negan a manter ese diálogo cos seus tradutores.

Logo de facer un repaso por cuestións xa tratadas polos estudosos da tradución como a adaptación, as traslitteracións, a documentación, as cuestións

vontade de ser unha asociación literaria que defende os intereses propios dos tradutores literarios e loita ao carón dos escritores cos que teñen en común, entre outros intereses, a Lei de propiedade intelectual (1957). O SFT (Sindicato nacional de tradutores profesionais) ten unha representación moito máis pequena de tradutores literarios. En: [<http://www.sft.fr/>].

³ Especialista na obra de Lewis Carroll, así como na de Oscar Wilde, foi ministro baixo o mandato de Jack Lang dende 1981 ata 1989. Desenvolveu un importante papel no Ministerio de Cultura e Comunicación francés na mellora das condicións laborais dos tradutores e colaborou na posta en marcha la Lei do libro de 1982, así como na creación e dirección do Centre national du Livre (CNL).

terminolóxicas, o recurso a especialistas ou ás ferramentas en rede que permiten que o tradutor saia da soidade do seu traballo; Cachin concorda coa tendencia actual de preservar o exotismo do texto orixinal fronte á domesticación e apunta que é moi importante tratar estas cuestións de antemán co editor antes de avanzar no traballo.

Respecto do status e o contorno profesional, a autora insiste no feito de que o tradutor debe ter o recoñecemento social e a consideración merecida por parte dos editores. O tradutor é o autor da tradución, e do mesmo xeito ca dentro do Estado español, a súa actividade está contemplada ao igual cá do escritor no marco da Lei da propiedade intelectual e artística francesa (1957). Ten, xa que logo, dereitos patrimoniais e morais sobre a súa tradución e debe percibir dereitos de autor. Pode ser membro da Société des gens de lettres⁴ e participar na comisión de tradución que ten como obxectivo principal outorgarlle un status profesional aos tradutores.

Para entrar a formar parte da SGDL hai que ter un libro publicado e formalizada a relación contractual co editor. A asociación ofrece asesoría xurídica, fiscal, e asistencia social en períodos de dificultades económicas a través da AGESEA (Association pour la Gestion de la Sécurité sociale des Auteurs), unha asociación que proporciona cobertura social mediante convenio coa Seguridade Social. Trátase, en definitiva, dun seguro obrigatorio que retén unha porcentaxe do 10,4% dos ingresos dos autores (do mesmo xeito que a SGAE no Estado español), ben por parte dos editores, ben por parte dos propios tradutores, en función da modalidade de cotización que escollan⁵. Para beneficiarse desta cobertura o tradutor debe ser profesional, isto é, un 51% dos seus ingresos deben proceder de dereitos de autor. A cambio o tradutor queda cuberto en caso de enfermidade por un período non superior a tres anos e mesmo pode gozar do subsidio de desemprego (en caso de que leve máis de seis meses sen traballo) ou dunha pensión para a súa xubilación.

A tarefa das asociacións profesionais céntrase en ofrecer información, entendida como coñecemento e comprensión de cuestións que son de interese para os seus socios, así como as actividades relacionadas coa profesión, tanto as referidas á situación do mercado de traballo como as condicións laborais dos que as exercen. Todas esas comunicacións teñen como fin último a intervención social, isto é, procuran transformar a realidade a partir do seu coñecemento para incidir nela.

A ATLF participa nas actividades doutras asociacións e organismos como o Conseil Permanent des Écrivains (CPE), a SGDL, a Maison des écrivains étran-

⁴ Fundada en 1838 por autores como Balzac, Hugo, Dumas ou Sand.

⁵ Cómpre indicar que o préstamo bibliotecario tamén cotiza a este fondo con cada libro que compra. O novo sistema denomínase SOFIA (Société française des intérêts des auteurs de l'écrit), un fondo que tamén recolle os dereitos de reprodución de libros como CEDRO en España.

gers (MEET), a asociación ATLAS (1983)⁶, e con AGESA (agora SOFIA), e é membro do Conseil européen des associations de traducteurs littéraires (CEATL) creado en 1986⁷. Na actualidade conta con 900 socios que representan unhas cincuenta linguas, clasificados no seu directorio por linguas e especialidades. O código deontolóxico da ATLF⁸ establece as normas éticas que contribúen a reforzar a súa imaxe dende o punto de vista moral e social no que rexeitan, por exemplo, as traducións ponte ou indirectas, a modificación do pensamento e mailo estilo do autor, ou a aceptación de calquera encarga que puidese prexudicar a un colega de profesión. Neste sentido, cómpre salientar non só o seu papel de defensora dos intereses dos profesionais que traducen, senón tamén o de promotora da tradución, ao desenvolver un importante papel ante calquera litixio cos editores cando se precisa da súa intervención. O texto que reseñamos dá conta nas últimas páxinas do capítulo II de todas as manifestacións anuais organizadas arredor da tradución dentro do Estado francés, así como das ofertas de formación relativas á tradución literaria profesional⁹.

A tradución literaria ocupa un lugar pequeno respecto da produción editorial dun Estado, mais no caso de Francia, este é significativo (arredor do 20%) se se compara con Gran Bretaña ou Estados Unidos (2%). Cómpre analizar as porcentaxes tendo en conta os xéneros (narrativa, literatura xuvenil, ciencias humanas e sociais ou banda deseñada) e sobre todo a importancia da presenza de traducións na novela policial, a ciencia ficción ou os mangas. O Centro nacional do libro francés (CNL) concede axudas á tradución en diferentes ámbitos do coñecemento como arte e bibliofilia, banda deseñada, arquitectura, literatura clásica, literatura estranxeira, ciencias sociais e teatro. A tradución

⁶ A Asociación ATLAS (Assises de la Traduction Littéraire à Arles), xorde en 1983 coa intención de organizar os encontros (*assises*) anuais arredor da profesión do tradutor literario, cuxo resultado se compila nas *Actes des Assises* (Ed. Actes Sud), así como na actividade do Collège des traducteurs, a residencia para tradutores onde calquera profesional pode realizar unha estada para facer unha tradución literaria dende ou cara ao francés, sempre que conte cun proxecto de edición. A este respecto, existe un centro de tradución teatral, creado a semellanza do CITL: a Maison Antoine-Vitez de Montpellier. Para máis información sobre as Casas da Tradución, véxase o RECIT (rede europea de centros internacionais de tradutores literarios) en [<http://www.recit-trad.eu/>] e o artigo de Ana Buján en *Viceversa* 6 (2001).

⁷ O Consello nace en novembro de 1986 en Arles, na actualidade ten a súa sede en Bruxelas. Está composto por 24 asociacións de 20 estados europeos que teñen como obxectivo común a mellora do status social, moral, xurídico e económico do profesional da tradución. En [<http://www.ceatl.org/>], podemos atopar documentos de interese como o Decálogo que serve de base para a redacción do modelo de contrato europeo (cf. http://www.ceatl.org/stdocs/spain_other.rtf).

⁸ Cf. Anexo do volume que reseñamos, así como en: [<http://www.atlf.org/Code-de-Deontologie-du-Traducteur.html>].

⁹ Entre as actividades do CITL, cómpre salientar a convocatoria do premio de tradución ATLAS Junior para a mellor tradución realizada polo alumnado dos institutos da rexión de Provence-Alpes-Côte d'Azur; a organización da xornada de primavera (Journée de printemps) celebrada en París; e dende xuño de 1991, a publicación (xunto coa ATFL) da revista *Trans-Littérature* (cf. <http://www.atlf.org/Les-publications.html>).

está presente en moitos sectores da produción editorial, mesmo se nalgúns casos a súa presenza permanece invisible cando nos paratextos non hai nada que indique que esta se trata dunha tradución¹⁰. Non hai un organismo que se ocupe de ofrecer cálculos fiables sobre o número de traducións publicadas por ano, pero o Sindicato nacional para a edición si achega datos interesantes sobre a adquisición de dereitos por lingua, por país e por disciplina que nos fornecen a seguinte información:

- Por lingua. Claro predominio do inglés estadounidense fronte ao de orixe británica, ao que lle segue, por esta orde, o xaponés, alemán, italiano (nos textos de psicoloxía, por exemplo), español, ruso, neerlandés, sueco, chinés, noruegués e hebreo;
- Por país. En primeiro lugar, os de ámbito anglófono, aos que lle seguen Holanda, Bélxica e Israel;
- Por disciplina. Cómpre destacar a literatura xuvenil procedente de China ou Xapón.

As editoriais que deciden publicar obras traducidas teñen perfís ben diferentes e parece ser bastante común que a escolla dos textos que traducen sexa o resultado dunha necesidade. Así, a responsable de Grasset afirma que unha das razóns da presenza de traducións no seu catálogo é que o público lector considera que estas obras teñen unha calidade superior respecto da creación propia porque teñen que pasar unha dobre peneira fronte ás obras locais. En Odile Jacob, por exemplo, a tradución está presente na colección de ciencias exactas, ciencias humanas, medicina, documentos e psicoloxía. Porén, para Olivier a tradución forma parte da súa existencia dende a súa creación. Syros amósase como unha editorial que sempre soubo conservar unha liña aberta cara ás outras culturas e Gaïa ofrece no seu catálogo libros que se abren ao mundo. Les Allusifs ou Liliana Lévi, pola súa parte, nacen para abrirse a novos horizontes, e Alvik confesa que tomou a decisión de publicar literatura estranxeira para variar os puntos de vista e saír do campo franco-francés. Así pois, a escolla dunha determinada política editorial precede a calquera escolla de países e linguas, textos ou xéneros, formato¹¹, colección...

Mais a política editorial dunha empresa de edición en materia de tradución implica un proceso de selección de textos, e xa que logo, de autoría, de países de orixe e de linguas. O Centro nacional do libro francés, previa consulta co seu

¹⁰ Se temos en conta a terminoloxía de Genette (1987:7), denominaremos paratexto a todo aquilo que permite que un texto pase a ser libro e se ofrece como tal ao público lector, isto é, non só o texto traducido, senón o que rodea a ese texto, e de maneira máis inmediata e visible: o título, a cuberta, a capa, o lugar que ocupa no texto o nome da persoa que traduce, as ilustracións...

¹¹ Unha opción utilizada na didáctica é a versión bilingüe, mais esta non é exclusiva do manual, tamén se usa nos textos turísticos, ademais de na literatura (poesía e teatro en particular).

comité de expertos, establece e actualiza unha listaxe do que se consideran as “lagoas” máis importantes tanto de textos orixinais como de períodos diversos que aínda non se traduciron ou que cómpre retraducir¹². Sexa xeneralista ou especializada, cada casa publica as obras que se corresponden coa liña editorial da súa empresa. Neste sentido, a función dos tradutores é fundamental, dado que en moitas ocasións actúan como membros dos comités de lectura dunha editorial e mesmo como axentes literarios¹³. Unha gran empresa como Flammarion, Gallimard ou Le Seuil (e mesmo unha mediana empresa), sempre poderá ofrecer un maior abano de escolla fronte a unha pequena editorial que terá que ser moito máis selectiva. Actes Sud, por exemplo, caracterízase por ter unha política de autores¹⁴ que se reflicte nun catálogo de linguas moi amplo (inéditos en francés). Éditions du Rocher, Fayard ou Grasset mostran a súa afección pola literatura estranxeira en xeral; porén, Viviane Hamy semella estar máis interesada en determinadas áreas xeográficas como a dos autores húngaros, alemáns, italianos, ibéricos (España e Portugal), nórdicos (Dinamarca, Finlandia, Suecia ou Estonia), anglosaxóns, rusos e serbocroatas, que modifican o panorama editorial francés dende hai uns anos. Esprit des Péninsules, pola súa banda, está especializada nos países da Europa do leste (Serbia, Chequia, Polonia e Rusia), e foi o primeiro editor de literatura búlgara en Francia. Gaïa Éditions ocúpase dos países do norte de Europa, e Alterédit ou Le Passeur orientan a súa mirada cara á literatura grega. Philippe Picquier pola súa parte, publica dende o ano 1986 obras procedentes de países asiáticos, e non só literatura, senón tamén ensaio, libros de arte, reportaxes, libros para cativos e dende hai pouco, mangas, no que denomina un proceso de “cosmopolitización”. O feito de limitarse a un só país é pouco común, porén, é o que fai Bleu de Chine coas súas biografías, ensaios políticos e novelas xuvenís. As edicións Sindbad apostan polas traducións procedentes do árabe. Silex, Karthala e L’Harmattan especializáronse na poesía, teatro e relato curto provenientes de África; mentres outros grupos fortes como Gallimard, Stock ou Albin Michel proban con autores de renome procedentes de África do Sur, Nixeria, Angola, Etiopía, Somalia, Sudán ou Zimbaue (textos que por veces están traducidos directamente dende as linguas propias).

¹² O Centro convoca subvencións para editoras. As axudas cobren entre o 30% e o 50% dos gastos da publicación. De maneira excepcional pódense conceder axudas á tradutores en función da dificultade do traballo que se vai realizar.

¹³ Os axentes literarios adoitan enviar os textos, mais en moitas ocasións este traballo realizan os propios editores. Aquí xogan un papel fundamental as relacións e contactos directos cos editores estranxeiros, embaixadas... Outra estratexia ben coñecida consiste en estar ao tanto do que se fai fóra a través das publicacións periódicas especializadas, ler os textos xa traducidos cara ao inglés, etcétera.

¹⁴ O percorrido dos autores, isto é, a distancia entre a publicacións dos orixinais e das súas traducións, é interesante para coñecer o traballo dos editores. A distancia é maior no caso das ciencias humanas, e isto débese na maioría dos casos a cuestións ideolóxicas mais cá cuestións económicas.

Entre os xéneros importados hai que citar en primeiro lugar a novela policíaca (de EE.UU. e Inglaterra), que nos últimos anos busca unha variante, non tanto no código, senón máis ben no país de orixe. Séguenlle por esta orde os libros xuvenís (Loisirs e Nathan, procedentes na súa maioría do inglés, mais tamén orixinarios de países de Europa, África ou Asia), libros e guías turísticas, banda deseñada, ciencias humanas, libros de actualidade, documentos e biografías. Ao longo dos últimos quince anos, a publicación dos mangas de orixe xaponesa tivo un grande éxito en Francia¹⁵ e a diversificación do xénero levou mesmo á especialización tanto nos subxéneros (adultos, eróticos e violentos, infantís e humorísticos), como nas editoriais que se dedican exclusivamente á súa publicación (Asuka, Generation Comics, Tonkam ou Pika). A comercialización deste tipo de textos complicouse co encarecemento dos dereitos de autor e foi en detrimento dos honorarios dos tradutores que teñen que traballar coas características lingüísticas, culturais e gráficas deste tipo de materiais.

Mais para que existan as traducións, precisamos da existencia do profesional que traduce e do editor, que pode ser unha persoa responsable dunha colección, responsable do sector tradución ou o propio director da editorial. O máis frecuente, apunta Cachin no cap. III nesta relación editor-tradutor é que o editor conte cunha carteira de tradutores, e cando se trata de localizar un novo para unha lingua máis “exótica”, o procedemento xeral consista en preguntarlles aos colegas de profesión ou recorrer a un tradutor coñecido¹⁶. Para un editor semella ser importante a “fidelización” dun profesional, sobre todo cando se trata do mesmo autor ou de ámbitos especializados, e segundo as palabras de Jean-Luc Fidel (responsable de Odile Jacob), os tradutores literarios non sempre son válidos para traducir o ámbito das ciencias¹⁷. Con todo, non se pode ocultar que existan métodos de contratación “irregulares” que van máis alá das competencias dun profesional, baseados en conseguir a persoa que ofrezca a tarifa máis económica.

Respecto das relacións contractuais esixidas (cap. IV) no *Code des usages* (código deontolóxico ou estándares profesionais)¹⁸, e co fin de evitar conflitos entre as partes, cómpre ter en conta varios elementos fundamentais como o contrato, as condicións de entrega da tradución, a calidade e revisión da tradución, a actualización da tradución, a corrección de probas, a remuneración do

¹⁵ Mais tamén de orixe coreana ou chinesa.

¹⁶ Tamén existe a posibilidade de acudir á listaxe de socios da ATLF ou recorrer a currículos ou probas de tradución. Neste sentido, cómpre indicar que un dos requisitos para conseguir as axudas do CNL é a realización da tradución dunhas 30 páxinas da obra, sometidas a xuízo dunha persoa competente.

¹⁷ Cando hai que traducir textos técnicos no ámbito da informática, por exemplo, os editores acoden a profesionais formados na ESIT ou no ISIT.

¹⁸ Cf. Code des usages (1984 e 1993) en: [<http://www.atlf.org/Code-des-usages-pour-la-translation.html>], aprobado pola Société des gens de lettres, as dúas asociacións (ATLF e SFT) e o Syndicat National de l'Édition (<http://www.sne.fr>).

tradutor¹⁹, publicación da tradución, mención do nome do autor da tradución²⁰, información ao tradutor sobre tiraxes, vendas, reedicións e liquidacións; así como calquera tipo de acordo establecido entre a persoa que traduce e o editor²¹. Mediante o contrato, o tradutor cede os dereitos de publicación da tradución da obra en formato libro a cambio dunha remuneración. A remuneración dos dereitos establécese mediante porcentaxe (entre un 2% e un 4%, agás no caso de obras sen dereitos que pode ir do 5% ao 10%) a partir do prezo das vendas (sen IVE). Cada profesional debe negociar as condicións económicas do seu contrato co editor, mais sempre se aconsella partir das tarifas recomendadas pola ATLF (realizadas a partir dunha enquisa entre os profesionais). Do mesmo modo ca no Estado español, moitos dos conflitos xurdidos entre as partes: cálculo abusivo de tarifas por páxina, porcentaxe segundo as vendas, incumprimento dos prazos de pagamento, ausencia de informes dos balances anuais..., seguen a ser frecuentes, de non ser que o CNL medie na concesión dunha subvención.

Os diferentes soportes derivados da obra, así como as sucesivas explotacións da mesma (reedicións ou reproducións), cesión a terceiros, etc., tamén deben estar recollidos nas diferentes cláusulas do contrato; porén, os dereitos derivados da adaptación audiovisual deben ser obxecto dun novo acordo. O editor pola súa parte, comprométese a editar o texto integro e definitivo cando remate o prazo convenido (por veces negociable) segundo os criterios técnicos escollidos (tiraxe, prezo de venda ao público...), e debe informar ao tradutor de cales son os termos da súa relación contratual co autor ou representante legal, como pode ser a esixencia por parte do autor do orixinal de ler a tradución antes da súa publicación (18 meses aproximadamente). O código deontolóxico recomenda que o contrato indique que o editor (que é quen vulga a calidade da tradución²²), dispón dun prazo de dous meses máximo para decidir se acepta a tradución ou se precisa de revisión (aspecto que tamén debe recoller o contrato, así como os prazos, honorarios e dereitos —no caso de que o revisor sexa unha terceira persoa— que correspondan a ese traballo). Do mesmo modo, moitos profesionais adoitan entregar xunto coa súa tradución un informe sobre

¹⁹ Segundo o código deontolóxico, o cálculo xeral é por páxina de 1500 caracteres con espazos ou 25 liñas de 60 caracteres. Pódese acordar unha remuneración fixa a tanto alzado cando se trata dunha única edición e non se van cobrar dereitos polas seguintes reedicións. No caso da banda deseñada, esta faise por prancha. Respecto do cómputo informatizado existen os mesmos problemas ca no caso español. O CNL négase a aceptar tarifas que non sexan as indicadas máis arriba.

²⁰ Débeda pendente no caso da promoción do libro, na presenza nas cubertas, e o que é máis grave, mesmo na páxina de créditos.

²¹ Moitos destes aspectos figuran na Lei de propiedade intelectual francesa (Code de la propriété intellectuelle) do 17 de marzo de 1957.

²² Os editores coinciden en que teñen en conta un mal francés, un estilo pouco fluído ou incoherente.

as estratexias seguidas (que deben estar recollidas no contrato como adaptacións de formato ou estilo), coa intención de evitar malas interpretacións por parte do editor, relector ou corrector²³. En caso de ruptura do contrato, o código prevé que calquera profesional pode rexeitar unha encarga que atente contra os dereitos doutro colega. De aí a necesidade de negociación e de diálogo entre as partes²⁴.

A realización dunha tradución é un proceso que dura varios meses e esixe unha relación de confianza recíproca entre editor e tradutor. Co obxectivo de percorrer o camiño da publicación dunha tradución, Cachin expón no cap. v as diferentes etapas dende que se inicia a encarga ata que o texto chega á man de lectores e críticos. Mais antes de todo isto, hai que mercar a obra, e se esta ten dereitos de autor, o prezo final do texto vaise encarecer (non así a remuneración do tradutor), e de maneira moito máis desmesurada se se trata dun best-seller real ou potencial. Esta función desenvólvena os axentes ou os seus delegados nos países de destino. Para que eses custos sexan menos lesivos para unha editora (e sobre todo no caso de linguas e editoras pequenas) convócanse as axudas ou adiantos sen xuros que convoca o CNL, tanto para a importación como para a exportación (ademais do francés lingua oficial, no caso do Estado francés, as axudas inclúen as por eles denominadas linguas rexionais como o bretón, occitano...); así como para a organización dos eventos celebrados arredor da promoción do libro traducido como “Les Belles Étrangères” ou “Lire en Fête”²⁵.

As axudas á edición de traducións cobren un máximo do 60% dos custos e son proporcionais ao pagamento da tradución (70% no momento da concesión e 30% restante cando a obra estea publicada e se acheguen os documentos acreditativos dos gastos). Os proxectos presentados polos editores (catro por comisión) pasan ás dez comisións especializadas²⁶, nas cales están representados os profesionais da tradución. Cada proxecto de tradución debe ser inédito e de tiraxe non inferior a 500 exemplares, debe estar traducido directamente da lingua de orixe, tense que ater ás tarifas acordadas por páxina de 1500 caracteres, segundo contrato asinado establecido polos criterios do código deontolóxico, e vai acompañado dun informe que demostre a negociación dos dereitos. Ademais, o editor ten que achegar no dossier de solicitude os estatutos da empresa, o catálogo e presentación da editorial, así como un extracto da Cámara de comercio con antigüidade inferior a tres anos selado polo tribunal

²³ Os gastos derivados das indicacións do tradutor, logo de reler as indicacións do corrector, poden recaer sobre o propio profesional que traduce.

²⁴ Véxase tamén “Recommandations pour la traduction des textes des sciences humaines” En: [www.acls.org/uploadedFiles/Publications/Programs/ssstp_guide_french.pdf].

²⁵ Existen outras axudas de menor contía para editores ou tradutores convocadas por organismos e institucións locais ou estranxeiras das que debe ter coñecemento o CNL á hora de realizar a solicitude de subvención.

²⁶ Quedan excluídas destas axudas as obras pedagóxicas, guías e catálogos de exposición.

de comercio para asegurar que a axuda non vai dirixida a remontar a situación financeira da empresa²⁷. As axudas do CNL son compatibles cos créditos de preparación de grandes proxectos, axudas para textos acompañados de importantes volumes de iconografía, subvencións para a publicación de obras de maior tiraxe ou de peto (para obras de non ficción), e préstamos sen xuros de ata seis anos para editar un texto.

Cachin alude no último capítulo do seu traballo ao título da obra traducida, como elemento obxecto de negociación entre autor e editor, e entre o tradutor e o editor cando se trata dunha tradución, e neste último caso, agás contadas ocasións, sempre é o editor o que decide en función de criterios de mercadotecnia (conservar o exotismo ou a musicalidade, etcétera). A cuberta ten tamén unha función fundamental á hora de chamar a atención do lector; é, segundo a autora, o cartel de presentación, e no caso de textos estranxeiros, cómpre decidir cal é a idea na que se quere insistir, aínda que en moitos casos a colección, o xénero ou a imaxe de marca, ou da editorial que acolle o texto sexa a que decida. Ademais, editores e maquetistas prefiren que a ilustración aluda ao contido do libro, feito que en moitas ocasións induce ao erro por parte do comprador potencial sobre a orixe da obra, ou ben leva ao simplismo do estereotipo.

Se o editor quere que quede constancia de que estamos a falar de tradución, existen moitas posibilidades de que o nome do tradutor apareza na capa do libro. Do mesmo modo, teremos información sobre o autor da obra na lapa e por veces nunha banda na que se recollen mencións a premios, extractos de críticas de especialistas estranxeiros que avalan a calidade do texto e o seu éxito internacional... Para garantir ese éxito, tamén están os textos que acompañan o libro como os prefacios, limiares, introducións ou posfacios, redactados por especialistas (ás veces os propios tradutores), e destinados a falicitar a lectura da obra. No caso concreto das traducións, a función principal destes textos é poñer en evidencia a distancia cultural entre a cultura de orixe e a de chegada e mesmo axudar a superar ese atranco por parte do público meta. Respecto das notas de tradutor, “norma” de interese traditolóxico, semella tratarse dun elemento prescindible nos últimos tempos, e que os editores rexeitan de maneira xeral agás en moi contadas ocasións. Para rematar coa promoción dos textos traducidos, Cachin denuncia que salvo excepcións de renome, son moi escasas as alusións a estes textos na prensa diaria e mesmo na especializada. Neste caso, os editores apostan máis polo modelo “encontro tradutor-autor” en librerías ou bibliotecas ou por aproveitar os acontecementos anuais arredor da tradución.

A conclusión da autora é pois que a presenza de traducións nos catálogos das editoras é un valor imprescindible no momento actual en que os lectores

²⁷ Ademais dos requisitos expostos, a comisión pode considerar a lingua de partida ou de chegada, o interese de determinadas literaturas, así como a situación económica do editor.

demandan a circulación de autoras e autores; sen a figura dos tradutores, todos eses libros serían os grandes ausentes do panorama editorial francés.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

GENETTE, Gérard. *Seuils*, Du Seuil: París. 1987.

HEILBRON, J. e G. SAPIRO. “La traduction littéraire, un objet sociologique”, *Actes de la recherche en sciences sociales*, 2, 144, pp. 3-5. 2002.

KALINOWSKI, Isabelle. “La vocation au travail de traduction”, *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, 1, 144, pp. 47-54. 2002.

MACÍAS SISTIAGA, C. e M. FERNÁNDEZ-CID. *Informe sobre la situación del traductor de libros en España*. ACEtt traductores. En liña [www.acett.org/documentos/informe_completo_definitivo.pdf] (Data de Consulta 10-09-08) 2004.

MILLA SOLER, C. e M. PINO MORENO. “*De te fabula narratur*: los sistemas de cómputo y el rendimiento del trabajo de traducción en el sector editorial”. En *Vasos Comunicantes*, 34, pp. 35-64. 2006.